

Євченко Наталія Григорівна
к.е.н., доцент кафедри банківської
справи ДВНЗ «Українська академія
банківської справи НБУ»

ДОСВІД ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЛЬНОСТІ КРАЇН ЄС

Для ефективного функціонування банків важливе значення має зовнішнє середовище, яке представлене низкою факторів, у складі яких вагомим і впливовим на діяльність банків є система оподаткування. При цьому, найважливіше значення має регулююча функція податків і системи оподаткування в цілому, оскільки саме за її допомогою держава узгоджує свої інтереси з інтересами платників податків, впливаючи на останні.

В економічній практиці країн ЄС оподаткування банківської діяльності здійснюється на загальних засадах оподаткування діяльності корпорацій. Можливість застосування єдиного податку пояснюється використанням загальних принципів для розрахунку податку на прибуток компаній і банків. У першу чергу, це стосується системи віднесення витрат на зменшення об'єкту оподаткування, що застосовується для розрахунку податкової бази. У деяких країнах ЄС використовується диференційований підхід до оподаткування банків. Зокрема, застосовується нижча ставка податку на прибуток в тому випадку, якщо банк систематично спрямовує прибуток не на виплату дивідендів, а на збільшення капіталу, кредитування реального сектора економіки, розвиток діяльності за кордоном.

Більшістю держав-членів ЄС підписані угоди щодо уникнення подвійного оподаткування податками на доходи і майно. Ставки податків на доходи різні в країнах ЄС. Вони певною мірою залежать від ставок місцевих податків, політики виплати банками дивідендів і муніципальних ставок податку.

Щодо непрямих податків, то для більшості країн ЄС характерне часткове звільнення від оподаткування банківських, страхових і фінансових послуг.

Традиційно корпоративний податок або інші податки на прибуток компаній, розглядаються як основна форма оподаткування. Однак, насправді частка податків на прибуток компаній у загальній сумі податків відносно невелика і складає близько 8-10%. Причому можна простежити загальну тенденцію до зниження ставок податків з одночасною відміною податкових пільг, оскільки вважається, що вони впливають на прийняття рішень щодо інвестицій.

Уряди різних країн світу останнім часом більшою мірою покладаються на непрямі податки, такі як ПДВ і податок на товари і послуги, як джерело доходів бюджету. Такі зміни в податковій політиці пов'язані з нестабільністю надходжень від прямих податків. Згідно з результатами дослідження консалтингової компанії KPMG, багато держав з розвинутою системою непрямих податків підвищують ставки ПДВ і податку на товари і послуги, одночасно знижуючи ставки прямих податків та розробляють заходи для розширення бази оподаткування.

Таким чином, можемо говорити про те, що держава в країнах ЄС не розглядає банки як основні джерела доходів бюджету, тому що великі податкові ставки корпоративного податку призводять до уповільнення економічного зростання і, як наслідок, до зниження доходів самого бюджету.

Підсумовуючи вищевикладене, відзначимо характерні особливості сучасної практики оподаткування банків у країнах ЄС: низька питома вага податків, що сплачуються банками, у загальній сумі податкових надходжень; застосування єдиної ставки податку на прибуток для корпорацій і банків; широке застосування податкових вирахувань на суму амортизаційних відрахувань, для створення резервних фондів, для покриття збитків; звільнення від оподаткування непрямыми податками фінансових операцій.

Останнім часом у ЄС активно обговорюються пропозиції МВФ щодо нових податків для банків. Суть їх зводиться до акумулювання коштів учасників фінансових ринків – банків і фінансових компаній, і йдеться вже не стільки про створення антикризового фонду, скільки про превентивні заходи на ранніх стадіях у разі нових фінансових криз.

Проте запровадження такого збору порушує низку проблемних питань. По-перше, чи буде ЄС прагнути до єдиної позиції щодо збору з банків, або обмежиться його появою на рівні окремих країн, які домовляться між собою про уникнення подвійного оподаткування? Найбільші країни Європи – Німеччина, Франція і Великобританія готові до впровадження єдиного збору, але через відмінності в податкових системах і вид податку, і його ставка в різних країнах будуть відрізнятися. Різниця в ставках може обмежити конкурентоспроможність банків одних країн в порівнянні з іншими і банки прагнутимуть перевести свій бізнес в ті країни, де податок буде меншим.

Наступне питання, де повинні акумулюватися кошти у вигляді нового збору з банків, – в спеціальному фонді або в бюджеті? Великобританія і Франція прагнуть включати такі кошти до поточних бюджетів. Інші країни – перш за все, Німеччина – пропонують, щоб існував спеціальний фонд, кошти якого будуть використані у разі необхідності для фінансової підтримки банків.

На нашу думку, при введенні банківського збору необхідний компроміс: не тільки ставка, але і сама база для нового податку повинні бути ідентичними та враховувати існуючі відмінності в податкових і банківських системах різних країн, що на практиці здійснити дуже не просто. Крім того, акумульовані кошти не повинні бути у розпорядженні уряду для фінансування державних потреб, в іншому випадку ідея податку втрачає сенс. Вважаємо, що доцільно було б взагалі відмовитися від додаткових податків на банки, а замість цього розширити вже існуючу практику державного страхування фінансових установ або зобов'язати їх підвищити

власний капітал, враховуючи при цьому ступінь операційного ризику окремих банків.

В цілому більшість держав-членів ЄС підтримали введення загальноєвропейського банківського збору, а ідея введення податку на фінансові операції зустріла жорстку критику з боку Великобританії, Нідерландів і Іспанії, а також Європейського Центрального Банку. Запропонований податок на фінансові операції часто називають «податком Тобіна» – від прізвища американського економіста Дж. Тобіна, пропозиції якого стосувалися валютних ринків. МВФ пропонує розширити сферу дії податку з валютних обмінів на інші фінансові операції, щоб зробити їх надійнішими і менш ризиковими для фінансової системи.

На нашу думку, такий податок матиме сенс, якщо його розповсюдити на всі сегменти фінансового ринку і у всіх країнах світу. Оскільки одні види фінансових інструментів дуже легко замінити іншими, тому оподатковувати окремі сегменти фінансового ринку недоцільно. Крім того такий податок несе ризики, пов'язані із зміною банківськими установами місць постійного знаходження і податкового резидентства на комфортніші, і виникнення ухилень від такого податку.

Підсумовуючи зазначимо, що вирішення питання про впровадження додаткових податків з банків стане можливим лише на основі майбутньої міжнародної банківської угоди, яку називають «Базель-III», оскільки регулювання розміру капіталу та ліквідності банків, набагато ефективніші, ніж оподаткування фінансових операцій. Безумовно, фінансовий сектор повинен здійснити свій внесок у подолання наслідків фінансової кризи, але для цього необхідно не тільки обговорювати переваги і можливі недоліки нових податкових інструментів, а й переглянути умови і процедуру оголошення банкрутства банками і фінансовими компаніями. Це дозволить в майбутньому уникати дефолтів і, як наслідок, зменшити навантаження інших платників податків.